

OPENBAAR LICHAAM
BONAIRE

Aan: Ministerie van BZK
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

per e-mail: [REDACTED]@minbzk.nl

Uw brief van: 17 februari 2023

Uw nummer: 2023-0000096911

Datum: 13 JUN 2023 M/23/006780

Betreft: Consultatie Wet aanscherping
strafbaarstelling ronselen en vereisten
toewijzing restzetels

Geachte mevrouw Bruins Slot,

Op 17 februari 2023 heeft u aan het Bestuurscollege het ontwerp-wetsvoorstel van de Wet aanscherping strafbaarstelling ronselen en vereisten toewijzing restzetels voorgelegd ter consultatie. Hoewel het Bestuurscollege geen zwaarwegende bezwaren heeft tegen zowel de aanscherping van de strafbaarstelling van ronselen als de wijziging in het toewijzen van restzetels bij verkiezingen, wijst het Bestuurscollege wel op het volgende.

Naast de in de Memorie van Toelichting benoemde uitbreiding naar de strafbaarstelling van (ook) de poging tot ronselen als gevolg van het kwalificeren van artikel Z8 in de Kieswet als misdrijf, heeft dit ook als gevolg dat de medeplichtigheid (aan) het ronselen van volmachtstemmen strafbaar wordt. Dit betekent een aanzienlijke verruiming van de kring van verdachten bij het opsporen en vervolgen van dit delict en van belang is de wenselijkheid hiervan in ogenschouw te nemen. Ook degene die opzettelijk zijn volmacht afgeeft zal – hoewel soms onwetend – als gevolg hiervan mogelijk als verdachte in beeld komen.

Daarnaast geldt dat anders dan in Europees Nederland, op Bonaire – op dit moment – vooralsnog minder de versplintering van zetels speelt. De huidige wijze van verdeling van restzetels kan daarom weliswaar in Europees Nederland het bestuur moeizamer en minder efficiënt maken, op Bonaire is dat minder het geval.

De noodzaak voor het verhogen van het percentage van de kiesdeler dat vereist is voor het verkrijgen van een restzetel van 75% naar 100% als gevolg van deze wet is daarom minder groot te noemen. Of het aantal stemmen dat ‘verloren’ gaat (althans niet vertegenwoordigd wordt in de Raad) als gevolg van deze verhoging opweegt tegen een beperking van het risico op versplintering, valt daarmee te bezien.

Ook wil het Bestuurscollege aandacht vragen voor het volgende. Het huidige aantal van 9 zetels in de Eilandsraad staat reeds langere tijd niet in verhouding tot het snel gegroeide aantal bewoners van Bonaire de afgelopen jaren en daarmee met het aantal zetels van een gemeente in Europees

Correspondentieadres

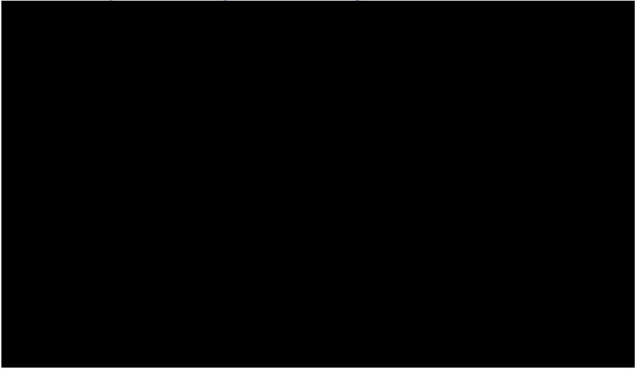
Kaya Grandi 51 | Kralendijk, Bonaire C.N.
Tel. (+599) 717-5330 | Fax. (+599) 717-8416
www.bonairegov.com

Verzoeken bij beantwoording van deze brief datum, nummer en onderwerp te vermelden

Nederland met een vergelijkbaar aantal inwoners. Bij het verhogen van het percentage van 75% naar 100% van de kiesdeler dat is vereist voor het verkrijgen van een restzetel, betekent deze constatering dat verhoudingsgewijs meer stemmen verloren gaan en de samenstelling van (bijvoorbeeld) de eilandsraad daarmee een minder goede afspiegeling is van de stemmen zoals die zijn uitgebracht door de bewoners.

Hoogachtend,

Namens het Bestuurscollege van het Openbaar Lichaam Bonaire,

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA 's-Gravenhage

KIESRAAD

Datum
12 april 2023

Ons kenmerk
2023-0000180866

Uw kenmerk
2023-0000039746

Blad
1 van 5

Bezoekadres
Zurichtoren, 14 etage
Muzenstraat 85
2511 WB Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

E-mailadres
kiesraad@kiesraad.nl

Onderwerp

Advies over de wijziging van de Kieswet in verband met de Wet aanscherping strafbaarstelling ronselen en vereisten toewijzing restzetels

Inleiding

In uw brief van 17 februari 2023 verzoekt u de Kiesraad een advies uit te brengen over de wijziging van de Kieswet in verband met de aanscherping van de strafbaarstelling van het ronselen van volmachtstemmen en de vereisten voor de toewijzing van restzetels (hierna te noemen: het wetsvoorstel). Het advies ontvangt u hierbij.

U stelt voor om:

- de strafbaarstelling van het ronselen van volmachtstemmen aan te scherpen, het delict als misdrijf aan te merken en de strafmaat te verhogen. Deze wijzigingen zijn bedoeld om artikel Z 8 van de Kieswet effectiever te kunnen handhaven, zodat het ronselen van volmachten doeltreffender kan worden aangepakt.¹
- een drempel voor lijsten in te voeren of de bestaande drempel te verhogen bij de verdeling van de restzetels. De achtergrond van dit voorstel is de toenemende versnippering van gemeenteraden en langer durende formaties.²

Samenvatting

De Kiesraad heeft de afgelopen jaren meerdere malen aangedrongen op aanscherping van de delictomschrijving met betrekking op het ronselen van volmachtstemmen in artikel Z 8 van de Kieswet. De Kiesraad is positief over de wijzigingen. Dit advies bevat enkele kritische kanttekeningen over onder meer het element 'met het oogmerk' in de delictomschrijving, enkele passages in de

¹ Memorie van toelichting bij de Wet aanscherping strafbaarstelling ronselen en vereisten toewijzing restzetels (te vinden op www.internetconsultatie.nl), p. 3.

² Memorie van toelichting bij de Wet aanscherping strafbaarstelling ronselen en vereisten toewijzing restzetels (te vinden op www.internetconsultatie.nl), p. 5.

memorie van toelichting en de hoogte van de strafmaat. Daarnaast vraagt de Kiesraad nogmaals aandacht voor de restzetelverdeling bij de verkiezing van de Eerste Kamer. Voor alle verkiezingen zal een drempel van 100% van de kiesdeler worden ingevoerd, behalve voor de Eerste Kamerverkiezing. De Kiesraad adviseert deze uitzondering te heroverwegen.

1. Voorgeschiedenis

In 2015 heeft de Kiesraad de effectiviteit van verschillende strafbepalingen in de Kieswet en het Wetboek van Strafrecht onderzocht.³ Uit dit onderzoek kwam naar voren dat het onvoldoende mogelijk was om effectief op te treden tegen mogelijk strafbaar gedrag bij het ronselen van volmachtstemmen. De belangrijkste oorzaken hiervan waren:

- de te beperkte reikwijdte van de delictsomschrijving als gevolg van enkele in de omschrijving opgenomen bestanddelen;
- het gegeven dat de gedraging pas strafwaardig was als deze was gevolgd door het daadwerkelijk afgeven van een volmacht;
- de onmogelijkheid om bepaalde bijzondere opsporingsbevoegdheden in te zetten.⁴

Naar aanleiding van dit onderzoek heeft de Kiesraad geadviseerd artikel Z 8 van de Kieswet te herformuleren om voldoende mogelijkheden voor een adequate strafrechtelijke aanpak te kunnen bieden.⁵ Ook in verschillende andere adviezen is de aanbeveling opgenomen om de delictsomschrijving aan te scherpen.⁶ Het wetsvoorstel is grotendeels in lijn met de voorstellen van de Kiesraad. De Kiesraad vindt het positief dat deze aanpassingen zijn doorgevoerd in het wetsvoorstel, maar ziet ook aanleiding om nog enkele opmerkingen te maken.

2. Aanpassen delictsomschrijving ronselen volmachtstemmen

De delictsomschrijving van artikel Z 8 van de Kieswet is opgebouwd uit verschillende bestanddelen. Het wetsvoorstel scherpt de formulering van enkele onderdelen aan. Een voorbeeld is het bestanddeel ‘teneinde’ dat wordt vervangen door het bestanddeel ‘met het oogmerk’.

De Kiesraad vindt het een goede zaak om het woord ‘teneinde’ te schrappen. Zo is de strafbaarheid van de gedraging niet langer verbonden aan het uiteindelijke resultaat ervan. Tegelijk adviseert de Kiesraad om opname van het bestanddeel “met het oogmerk” in de delictsomschrijving te heroverwegen. Het compliceert de bewijslast en creëert een grijs gebied zoals in feite ook geïllustreerd wordt door de voorbeelden die in de Memorie van Toelichting worden gegeven. Eerder adviseerde de Kiesraad dan ook dat het duidelijk moet zijn dat het initiatief tot het

---

³ Advies inzake het onderzoek naar de strafbepalingen in het verkiezingsproces (advies van 12 juni 2015, te vinden op www.kiesraad.nl), Den Haag: Kiesraad 2015.

⁴ Advies inzake het onderzoek naar de strafbepalingen in het verkiezingsproces (advies van 12 juni 2015, te vinden op www.kiesraad.nl), Den Haag: Kiesraad 2015, p. 4.

⁵ Advies inzake het onderzoek naar de strafbepalingen in het verkiezingsproces (advies van 12 juni 2015, te vinden op www.kiesraad.nl), Den Haag: Kiesraad 2015, p. 5.

⁶ Zie bijvoorbeeld advies over de evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing van 2021 (advies van 10 mei 2021, te vinden op www.kiesraad.nl), Den Haag: Kiesraad 2019, p. 7.

verlenen van een volmacht enkel en alleen van de volmachtgever dient uit te gaan.⁷ De Kiesraad benadrukt dat het ronselen van volmachtstemmen altijd strafbaar moet zijn, en niet alleen in de situatie dat de persoon beseft en mede beoogt dat zijn handelen het afgeven van een volmacht tot gevolg heeft.

3. Verhoging strafmaat ronselen volmachtstemmen

In artikel Z 8 van de Kieswet is opgenomen dat aan een verdachte een maximumstraf van één maand hechtenis of een geldboete van de derde categorie kan worden opgelegd. De gevangenisstraf wordt verhoogd naar ten hoogste zes maanden. De maximale geldboete van de derde categorie blijft ongewijzigd. De verhoging van de strafmaat hangt samen met het besluit om het ronselen van volmachtstemmen niet langer als overtreding, maar als misdrijf aan te merken. Uit de memorie van toelichting blijkt dat de regering de strafmaat verhoogt met als doel de verhouding tussen de ernst van de andere kiesrechtsdelicten (die worden aangemerkt als misdrijf) en de strafmaxima voor die delicten evenwichtiger te maken.⁸

De Kiesraad kan zich vinden in een verhoging van de strafmaat, maar adviseert de strafmaat nog verder te verhogen. In artikel 54, tweede lid, van de Grondwet staat dat een persoon van het kiesrecht kan worden uitgesloten wanneer hij “wegens het begaan van een daartoe in de wet aangewezen delict bij onherroepelijke rechterlijke uitspraak is veroordeeld tot een vrijheidsstraf van ten minste een jaar en hierbij tevens is ontzet van het kiesrecht”. Dit betekent dat een persoon die wordt veroordeeld voor het ronselen van volmachtstemmen, zoals bedoeld in artikel Z 8 van de Kieswet, niet van het kiesrecht kan worden uitgesloten. De maximale gevangenisstraf in het wetsvoorstel is immers zes maanden. Daarnaast is de voorgestelde strafmaat van zes maanden gevangenisstraf niet in lijn met de maximumstraffen voor andere misdrijven in de Kieswet. De maximumstraffen in de artikelen Z 1 tot en Z 3 van de Kieswet variëren namelijk tussen de twee en zes jaar gevangenisstraf. De ernst van het ronselen van volmachtstemmen wordt onvoldoende uitgedrukt in de voorgestelde strafmaat. De Kiesraad adviseert daarom de strafmaat te verhogen naar minimaal een jaar.

4. Volmachtverlening Caribisch Nederland

De Kiesraad heeft na de afgelopen Eilandsraadsverkiezingen meerdere gesprekken gevoerd met de griffiers, stembureau medewerkers en ambtenaren van Bonaire, Sint Eustatius en Saba, en ook nog afzonderlijk met de Regeringscommissaris van Sint Eustatius. De Kiesraad is gevraagd aandacht te schenken aan de problematiek omtrent de mogelijkheid van onderhandse volmachtverleningen op de eilanden.⁹ Deze mogelijkheid is door de eilanden

---

⁷ Advies inzake het onderzoek naar de strafbepalingen in het verkiezingsproces (advies van 12 juni 2015, te vinden op www.kiesraad.nl), Den Haag: Kiesraad 2015, p. 2.

⁸ Memorie van toelichting bij de Wet aanscherping strafbaarstelling ronselen en vereisten toewijzing restzetels (te vinden op www.internetconsultatie.nl), p. 4.

⁹ De problematiek is o.a. te herleiden uit het percentage onderhandse volmachten bij de Eilandsraadsverkiezingen die aanzienlijk hoog liggen op de eilanden. Dit punt is ook in eerdere

wegens frauduleus handelen bij eerdere verkiezingen afgeschaft, maar bij de inwerkingtreding van de Kieswet met ingang van 10-10-2010 'stilzwijgend' weer ingevoerd.

De Kiesraad signaleert dat het mogelijk zijn van een onderhandse volmachtverlening in Caribisch Nederland in de praktijk als een probleem wordt ervaren. Tegelijkertijd zijn er aanwijzingen dat er binnen het Koninkrijk in Europa ook regio's en wijken zijn waar zich vergelijkbare problemen voordoen. Zeker binnen het kiesrecht is het van groot belang dat kiesgerechtigden gelijk worden behandeld. De Kiesraad geeft in dat kader in overweging om eventuele problemen met de volmachtverlening door middel van opsporing en handhaving aan te pakken en niet door middel van regionale uitzonderingen op de wetgeving.

5. Heroverweeg uitzondering restzetelverdeling Eerste Kamer

Met de wijziging van de artikelen P 7 en P 8 van de Kieswet wordt een kiesdrempel ingevoerd en de bestaande kiesdrempel verhoogd bij de verdeling van restzetels. De achtergrond van dit voorstel is de toenemende trend van versnippering en langer durende formaties.¹⁰ Lijsten kunnen voortaan alleen nog in aanmerking komen voor een restzetel als zij de kiesdeler hebben gehaald. Dit geldt voor zowel verkiezingen met minder dan negentien zetels, als verkiezingen met negentien of meer zetels.

Het halen van de kiesdeler om in aanmerking te komen voor de restzetelverdeling geldt al bij de Tweede Kamerverkiezing. Bij verkiezingen met minder dan negentien verkiesbare zetels bestaat er ook al een drempel. Een lijst moet ten minste 75% van de kiesdeler hebben behaald om in aanmerking te komen voor de toewijzing van een restzetel. Met dit voorstel wordt dat verhoogd naar 100% van de kiesdeler.

De drempel van het halen van de kiesdeler zal als dit wetsvoorstel in werking treedt voor alle verkiezingen gaan gelden, met uitzondering van de Eerste Kamerverkiezing. De verdeling van de restzetels bij de Eerste Kamerverkiezing is opgenomen in artikel U 9 van de Kieswet. De regering heeft besloten om in dit artikel geen drempel op te nemen. Hier is voor gekozen vanwege de aangenomen motie-Van der Graaf (CU). Deze motie is ingediend naar aanleiding van een voorstel om de Grondwet te wijzigen ten aanzien van de verkiezing, de inrichting en de samenstelling van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.¹¹ Deze voorgestelde wijziging leidt onder andere tot een heroverweging van het systeem van restzetelverdeling voor de Eerste Kamer. De regering heeft hier niet op willen vooruitlopen en heeft daarom een uitzondering gemaakt voor de Eerste Kamerverkiezing.¹²

---

adviezen genoemd door de Kiesraad. Zie Evaluatie verkiezingen voor provinciale staten, algemene besturen waterschappen en kiescolleges in Caribisch Nederland (17 mei 2019, te vinden op www.kiesraad.nl), Den Haag: Kiesraad 2019, p. 9.

¹⁰ Memorie van toelichting bij de Wet aanscherping strafbaarstelling ronselen en vereisten toewijzing restzetels (te vinden op www.internetconsultatie.nl), p. 5.

¹¹ Kamerstukken II 2019/20, 35532, nr. 9.

¹² Memorie van toelichting bij de Wet aanscherping strafbaarstelling ronselen en vereisten toewijzing restzetels (te vinden op www.internetconsultatie.nl), p. 6.

Datum
12 april 2023

Kenmerk

Onderdeel
Kiesraad

Blad
5 van 5

De Kiesraad adviseert deze uitzondering te heroverwegen. Ook in de Eerste Kamer neemt immers het aantal kleine fracties toe. De aangenomen motie-Van der Graaf (CU) hoeft niet in de weg te staan aan het invoeren van een kiesdrempel voor de Eerste Kamer op grond van dit wetsvoorstel.

Slot

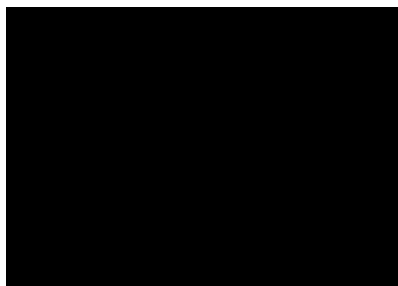
De Kiesraad is positief over het feit dat er maatregelen worden genomen om het ronselen van volmachtstemmen doeltreffender te kunnen aanpakken. De kritische kanttekeningen die de Kiesraad plaatst, gaan met name over het opnemen van het bestanddeel 'met het oogmerk', en het niet invoeren van een drempel bij de restzetelverdeling voor de Eerste Kamer.

De Kiesraad verzoekt u de aanbevelingen in dit advies in overweging te nemen bij de verdere uitwerking van het wetsvoorstel.

DE KIESRAAD,
voor deze,

voorzitter

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
t.a.v. de Minister, Mw. H.G.J. Bruins Slot
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Adres

Boerhaavelaan 14
2713 HX Zoetermeer

Kantoor 079 361 77 47

E-mail nvvb@nvvb.nl

Website www.nvvb.nl

Datum	Onderwerp/ons kenmerk
03-04-2023	2023-020 Advies inzake Wetsvoorstel aanscherping strafbaarstelling ronselen en verdeling toewijzing restzetels

Geachte mevrouw Bruins Slot,

Via uw brief van 16 februari jl., voorzien van kenmerk 2022-0000039735 heeft u ons gevraagd om advies te geven op de wetsvoorstel Wet aanscherping strafbaarstelling ronselen en vereisten toewijzing restzetels.

We danken u voor de mogelijkheid om hier reactie op te geven, en hebben met veel interesse kennis genomen van het voorstel. We gaan akkoord met de wijzigingen als genoemd in het voorstel en zien geen inhoudelijke bezwaren die onevenredig grote gevolgen voor de uitvoering hebben. We wensen u dan ook veel succes in de verdere doorgang van dit proces en de uitwerking van dit voorstel in de hierin benoemde wetgeving.

Met vriendelijke groeten,
Namens de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken,

Voorzitter

Bank NL86INGB0000491717

Btw NL806203845B01

Kvk 40482707

Openbaar lichaam Saba
Power Street 1, The Bottom
Saba, Caribisch Nederland
Tel: +599 416 3311/3312/3313
Fax: +599 416 3274
BCSaba@sabagov.nl

Bestuurscollege

Min BZK

Email: [REDACTED]

Uw nummer (brief):

Uw brief van:

Ons nummer: **162/2023**

Onderwerp: adviesaanvraag Wet aanscherping strafbaarstelling ronselen en toewijzing restzetels

Bijlagen:

Saba, 16 april 2023

Beste René,

Op 17 februari verstuurde minister Hanke Bruins Slot de bovengenoemde adviesaanvraag. De aanvraag is door ons op 27 maart ontvangen. Advies moet uiterlijk vandaag worden gegeven.

Er staat in essentie in dat de volmachtgever zelf een gemachtigde aanwijst en restzetels niet worden toegewezen aan lijsten waarvan het stemcijfer lager is dan de kiesdeler.

En dat degene die een persoon aanspreekt of anderszins benadert met het oogmerk hem te bewegen het formulier op zijn stempas, bestemd voor het stemmen per volmacht, te ondertekenen en deze pas af te geven, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of een geldboete van de derde categorie.

Het bestuurscollege van Saba juicht deze aanscherpingen toe en geeft er een positief advies over.

Met vriendelijke groet,

Het bestuurscollege van het openbaar lichaam Saba

De Eilandsecretaris

De Gezaghebber

Pagina 1 van 1

Gelieve bij beantwoording datum en nummer te vermelden en in elke brief slechts **EEN** onderwerp te behandelen

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties (BZK)
mr. drs. H.J.G. Bruins Slot
Postbus 20011
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

Datum
18 april 2023
Kenmerk
TLD/U202300299
Telefoon
06 18951136
Bijlage(n)

Onderwerp

Adviesaanvraag over voorstel voor Wet aanscherping
strafbaarstelling ronselen en vereisten restzetels

Geachte mevrouw Bruins Slot,

Hierbij brengen wij u advies uit naar aanleiding van het wetsvoorstel Wijziging van de Kieswet in verband met de aanscherping van de strafbaarstelling inzake het ronselen van volmachtstemmen en de vereisten voor de toewijzing van restzetels (Wet aanscherping strafbaarstelling ronselen en vereisten toewijzing restzetels).

Ronselen van volmachtstemmen

Betrouwbare verkiezingen zijn de basis van onze democratie. Een belangrijke waarborg voor betrouwbare verkiezingen is dat de kiezer zonder drang of dwang zelf bepaalt hoe hij zijn stemrecht gebruikt (stemvrijheid), en dat een eventueel initiatief tot het stemmen per volmacht altijd van de kiezer zelf moet uitgaan. Het ronselen van volmachtstemmen is in strijd met dit uitgangspunt.

Tegenover het voorkomen van het misbruik maken van volmachtstemmen door ronselen, staat het algemeen democratisch belang om kiezers de gelegenheid te bieden om gebruik te maken van hun stemrecht, ook als zij niet zelf in staat zijn om persoonlijk te gaan stemmen.

Uit de evaluatie van de Gemeenteraadsverkiezingen 2022 blijkt dat 11 % van alle kiezers gebruik heeft gemaakt van een volmacht. In de praktijk blijkt dat er geen of slechts een enkele maal reden was om aan te nemen dat er sprake was van ronselen van stemmen.

In een eerdere reactie op het initiatiefwetsvoorstel Vervroegd stemmen in het stemlokaal hebben wij in het kader van dat wetsvoorstel aangegeven uit het oogpunt van het tegengaan van fraude positief te staan tegenover het terugbrengen van het aantal volmachtstemmen van 2 naar 1 per persoon.

Niettemin vragen wij ons mede in het licht van het onderhavige wetsvoorstel af wat de consequenties zijn van het terugbrengen van het aantal volmachtstemmen voor het gebruik kunnen maken van het stemrecht en daarmee voor de opkomst. Mogelijk kan het risico van ronselen van volmachten al afdoende worden beperkt met het onderhavige wetsvoorstel. Daarom geven wij als overweging mee om eerst te onderzoeken wat de gevolgen zijn van het terugbrengen van het aantal volmachten voor het opkomstpercentage bij verkiezingen en voor het mogelijk risico op ronselen van volmachten alvorens hierin een besluit te nemen.

Tekstuele aanpassingen

Over de voorgestelde tekstuele aanpassingen van de wetstekst in dit wetsvoorstel, zodat ook huidige mogelijke (digitale) situaties van ronselen hieronder zullen vallen, zijn wij positief. Het is raadzaam om in de wettekst het 'stelselmatig' aanspreken van personen en het 'persoonlijk benaderen' te schrappen. Eveneens is het raadzaam de term 'ten einde' iemand te bewegen tot het afgeven van een volmacht te vervangen door 'met het oogmerk' om iemand te bewegen.

Wijzigen toewijzing restzetels

In het wetsvoorstel is ook een wijziging van de toewijzing van restzetels bij gemeenteraadsverkiezingen opgenomen.

Uit de evaluatie van de Gemeenteraadsverkiezingen 2022 blijkt dat in alle 333 gemeenten waarvoor een verkiezing werd gehouden 592 eenmansfracties zijn toegelaten. Aan 89 van deze 592 partijen (in 75 gemeenten) is een (rest)zetel toegewezen op basis van de huidige toewijzingsregels.

Wij ondersteunen de argumentatie van het minimaal een zetel in de gemeenteraad 'op eigen kracht' (100% van de kiesdeler) te moeten hebben bemachtigd, voordat een partij in aanmerking komt voor een restzetel.

Er is een voorkeur om bij de criteria voor toewijzing van restzetels geen onderscheid meer te maken tussen gemeenten afhankelijk van de grootte van de gemeenteraad. Eveneens verdient het voorkeur om een en dezelfde systematiek te hanteren bij de toewijzing van restzetels voor ook de andere in de Kieswet geregelde verkiezingen (de verkiezingen voor provinciale staten, de algemeen besturen van de waterschappen, de eilandsraden en de kiescolleges).

Als voornaamste argument om de drempel voor toewijzing van een (rest)zetel te verhogen, zien wij dat er op gemeenteraadsleden een steeds grotere druk ontstaat om de steeds complexere taak van een gemeenteraadslid te kunnen uitvoeren. Die uitvoering van taken wordt nog eens bemoeilijkt als er sprake is van een kleine eenmansfractie.

Hierbij kan dan worden meegewogen dat er in de afgelopen jaren over het algemeen sprake is van een toename van het aantal fracties in een gemeenteraad. Deze toename heeft gezorgd voor een verandering in het functioneren, de dynamiek en het samenspel binnen een raad.

Wel vragen wij ons af wat de wijziging van toewijzing van een restzetel daadwerkelijk voor consequenties zal hebben voor de versplintering in de raad. Wij geven daarom in overweging om na te gaan en te onderzoeken wat de consequenties van de voorgestelde wijziging zijn voor onder andere de samenstelling en het functioneren van de gemeenteraad en fracties binnen de gemeenteraad, en daarmee voor het totale democratische proces op lokaal niveau.

Toewijzing zetels bij lijstuitputting

Wij willen van de gelegenheid gebruik maken om u in overweging te geven om de gestelde grens van maximaal 19 raadszetels, waarbij raadszetels die vrijkomen door lijstuitputting worden herverdeeld, ook los te laten en hiervoor geen grens meer te stellen. Begin 2020 hebben wij dit in ons advies over het Wetsvoorstel bevorderen integriteit en functioneren van het decentraal bestuur al geadviseerd, maar dit advies is niet overgenomen.

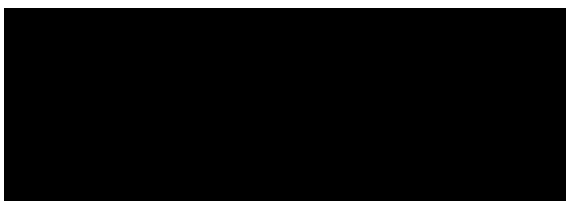
Wellicht is met het laten vervallen van de grens voor herverdelen van de restzetels bij kleine gemeenten met maximaal 19 raadszetels zoals geregeld in dit concept wetsvoorstel, er de mogelijkheid om een dergelijke grens ook weg te nemen bij de sporadische gevallen dat er sprake is van lijstuitputting in de grotere gemeenten met meer dan 19 raadszetels.

De wijziging in toewijzing van zetels bij lijstuitputting evenals de wijziging in de toewijzing van restzetels in gemeenteraden kan bijdragen aan de kwaliteit van het bestuur van een gemeente.

Wij verzoeken u om bovenstaande punten bij de behandeling van het wetsvoorstel te betrekken. Tevens worden wij graag betrokken bij eventueel vervolgonderzoek ter onderbouwing van de voorgestelde wijzigingen, zodat daarmee verder vorm kan worden gegeven aan ons advies ten aanzien van het wetsvoorstel.

Met vriendelijke groeten,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten,

algemeen directeur